

Людмила Осіпа

КОМП'ЮТЕРНИЙ ПЕРЕКЛАД ТЕКСТУ ЗА ДОПОМОГОЮ СИСТЕМИ МАШИННОГО ПЕРЕКЛАДУ PRAGMA

У цьому матеріалі продовжимо ознайомлення з системами комп'ютерного перекладу тексту (у №6 за 2007р. розглядалася практична робота з теми “КОМП'ЮТЕРНИЙ ПЕРЕКЛАД ТЕКСТУ” (ЗА ДОПОМОГОЮ КОМПЛЕКСУ ЛІНГВІСТИЧНИХ ПРОГРАМ PROLING OFFICE)).

Пропонуємо методичні рекомендації щодо проведення уроку з інформатики під час вивчення даної теми.

Практична робота №2

Комп'ютерний переклад тексту за допомогою системи машинного перекладу Pragma

Мета:

- ознайомити учнів з основними можливостями програми Pragma;
- навчити учнів використовувати компоненти програми Pragma для перекладу документів;
- сформувати навички застосування різних режимів роботи програми у процесі перекладу документів;
- формувати в учнів пізнавальний інтерес для подальшого самостійного вивчення інших програм комп'ютерного перекладу.

Призначення: опанувати технологію комп'ютерного перекладу документів за допомогою програми Pragma.

Обладнання та засоби навчання: комп'ютер, де встановлені Microsoft Windows, Microsoft Office, система машинного перекладу Pragma 2.0.

Очікувані результати навчання:

- уміти налаштовувати параметри програми;
- уміти працювати з модулем Навігатор;
- уміти працювати з програмою перекладу у текстовому редакторі Word;
- уміти працювати у режимі Асистент;

- уміти додавати та вилучати нові словарні статті до словника користувача.

Вимоги до підготовки учнів: виконання роботи передбачає попереднє ознайомлення учнів з теоретичним матеріалом даної теми.

Термін виконання: 35 хв.

Теоретичний матеріал, необхідний для виконання завдання.

Система машинного перекладу *Pragma 2.0* – підтримує українську, російську і англійську мови та здійснює переклад в будь-якому з цих напрямів. В наступних версіях програми передбачено підключення німецької мови.

За допомогою програми *Pragma* можна робити переклад окремих слів, виділених фрагментів тексту, всього документу, а також здійснювати переклад в пакетному режимі – коли кілька виділених файлів у програмі *Провідник* перекладаються одночасно. При цьому зберігається форматування документів та розміщення малюнків, графіків, таблиць тощо. У процесі перекладу є можливість створювати нові словники користувача, підключати та відключати тематичні підрозділи словника.

Система машинного перекладу *Pragma 2.0* містить наступні компоненти:

Монітор – використовується для швидкого завантаження програми та перекладу вмісту буфера (Clipboard) в усіх додатках *Windows*, де є можливість помістити текст у буфер обміну.

Навігатор – забезпечує доступ до всіх ресурсів системи: перекладу, словників, довідки, оновлення програми.

Модулі розширення для Windows-додатків – *Pragma* автоматично інтегрується з текстовими редакторами Microsoft Word (97, 2000, XP), Блокнот, Wordpad, програмою Провідник (Windows Explorer), броузерами Internet Explorer (5.0, 6.0) та програмою Microsoft Outlook

Розглянемо детальніше ці компоненти.

Монітор зображується у вигляді значка # зеленого кольору на панелі задач. Правою кнопкою миші відкривається контекстне меню, з якого можна отримати доступ до усіх функцій модуля.

Команда *Додатки* із контекстного меню викликає діалогове вікно з ярликами усіх додатків, які підтримує система. У кожному з них є додаткове меню *Pragma*.

Команда *Параметри* відкриває вікно постійних налаштувань на різні режими роботи програми: встановлюється мова інтерфейсу, тематика перекладу, місце видачі перекладу, можливість помічати неперекладені слова або слова, які мають інші варіанти перекладу.

Також у контекстному меню можна отримати довідку про роботу програми.

Щоб перекласти слово, фрагмент або увесь документ у режимі *Монітора* потрібно виділити текст та натиснути клавіші <Ctrl+T> (при цьому розкладка клавіатури має бути англійська) або натиснути одночасно на панелі задач значок монітора # та клавішу <Ctrl>. Після підтвердження напрямку перекладу і тематики документа, результат перекладу відобразиться у вікні *Pragma Clipboard Translator* та буде зберігатися в буфері обміну.

Навігатор викликається натисканням миші по значку *Монітора #* на панелі задач. Головне вікно *Навігатора* складається з трьох частин. У лівому вікні здійснюється перехід до різних режимів роботи перекладача. Натиснувши мишею на назві режиму можна отримати коротку довідку про його особливості.

У двох інших вікнах здійснюється переклад. У верхньому вікні розташовується вихідний документ. Його текст може бути набрано або скопійовано з будь-якого документа. При необхідності можна провести форматування документа за допомогою команди *формат* або відповідної панелі інструментів. У нижньому вікні відображається результат перекладу, який отримується по команді *Сервіс, Переклад*, або при натисканні на кнопку *Переклад (мал.1)*.

Текст-оригінал і результируючий переклад можна зберегти в окремих файлах. Якщо при збереженні вибрати тип файлу “Pragma Files” (“prg”), то текст оригіналу та перекладений текст будуть зберігатися в одному файлі.

Неперекладені у документі слова (відсутні у словнику) виділяються у тексті перекладу червоним кольором, їх можна додати до словника. Слова, які мають кілька варіантів перекладу помічаються зеленим. Кольорові помітки зберігаються при збереженні перекладу. Їх можна зняти, якщо натиснути кнопку Esc та підтвердити про зняття маркування тексту.

Pragma має два види словників для кожного напрямку перекладу – *системний* (поставляється разом з програмою) і *словник користувача* (формується після установки системи Pragma).

Системний словник (System) можна тільки переглядати. Словник користувача (User) є можливість поповнювати окремими словами та словосполученнями. Цей словник має більш високий пріоритет. Тобто якщо є однакове слово в системному словнику і словнику користувача, то в перекладі буде використана словникова стаття введена користувачем. Таким чином можливо перевизначення існуючих значень перекладу. Системний словник і словник користувача мають тематичні підрозділи, які мають більш високий пріоритет порівняно із загальною тематикою.

Для занесення нових слів у словник користувача треба натиснути на слові правою кнопкою миші та у контекстному вікні вибрати *Додати словникову статтю*. У вікні *Додавання словникової статті* у відповідних полях ввести нове слово, його переклад та вибрати потрібний тематичний словник, куди буде додана словарна стаття. Для слів, які не повинні перекладатися у полі перекладу поставити знак “%”.

Після уточнення інформації у вікні *Формування нового слова* у більшості випадків словоформи вже зразу утворюються коректно і користувачу залишається тільки погодитися з правильністю операції. Після натискання на кнопку ОК словникова стаття буде додана до словника користувача.

Зі словниками користувача можна працювати також у лівому вікні *Навігатора*. Для цього необхідно відкрити *Dictionaries* та вибрати словник

потрібного напрямку. У правому вікні з'явиться перелік статей, які містять словник. За допомогою контекстного меню словник можна редагувати.

Команда *Сервіс, Асистент* дозволяє продивлятися словарні статті системного словника для введеного або виділеного слова.

У текстовому редакторі Word є додаткове меню Pragma та додаткова панель інструментів Pragma, яку відкриває кнопка *PTranslation*.

Програма Pragma інтегрується також з броузером MS Internet Explorer та забезпечує переклад Web-сторінок під час перегляду в автоматичному режимі або по команді *Сервіс, Pragma Translation*. Перекладена Web-сторінка повністю зберігає зовнішній вигляд сторінки-оригіналу (параметри, форматування, адреси, ілюстрації тощо). Перехід за гіперпосиланнями можна здійснювати як у вікні оригіналу, так і у вікні перекладеної Web-сторінки.

Завдання. Наберіть текст українською мовою. За допомогою програми *Pragma* перекладіть документ на російську мову.

Додаток

Зусиллями двох поетів – Михайла Старицького й Олени Пчілки – слово “мрія” зійшло на багатобарвній ниві української мови, завітло, зачарувало нас своєю красою.

Загальні рекомендації для виконання завдання

1. **Запустіть програму перекладу Pragma та ознайомтесь з довідковою системою.** Натисніть правою кнопкою миші на значку зеленого кольору на панелі задач. Виберіть у контекстному меню команди *Довідка і Про програму* та ознайомтесь з довідковою інформацією.

2. **Налаштуйте параметри програми.** У контекстному меню виберіть команду *Параметри* та на вкладці *Загальні* у полі *Мова діалогу* виберіть *українська* та у полі *Вибір тематики* виберіть *Загальна*. На вкладці *Додатки* виберіть *Microsoft Word* та у полі *Місце видачі перекладу* виберіть *У інше вікно*, у полі *Режим перекладу* оберіть *Додати*, у полі *Показувати слова* помітьте

Неперекладені, Альтернативи. Після встановлення параметрів перекладу натисніть **Встановити.** (Мал. 2.)

3. Відкрийте **Навігатор**, ознайомтеся з інтерфейсом та режимами роботи базового модуля програми **Pragma**. Натисніть ліву кнопку миші на значку *Монітора #* на панелі задач. У вікні *Навігатора* увімкніть потрібні панелі інструментів: у меню **Вигляд** виберіть команду **Панелі інструментів** та увімкніть три панелі інструментів: **”Стандартна”, “Сервіс”, “Форматування”**.

4. Уведіть наведений у додатку текст та зробіть його переклад. У верхньому вікні *Навігатора* наберіть текст. Виберіть команду меню **Сервіс, Переклад** або натисніть кнопку **Переклад** на панелі інструментів. У вікні *Translation*, яке з’явиться на екрані, у відповідних полях вкажіть напрямок перекладу та тематику документу (мал. 3, 4, 5).

5. Проаналізуйте якість перекладу та відкоригуйте переклад деяких слів. Наприклад, слово “багатобарвній” у перекладі російською мовою – “многокрасочной” замініть на “многоцветной”. Виділіть у тексті-оригіналі слово “багатобарвній” та виберіть у меню команду **Pragma, Assistant**. У діалоговому вікні, яке з’явиться на екрані, натисніть кнопку <<. У вікні *Додання словарної статті* натисніть кнопку **Додати**, у відповідних полях у називному відмінку введіть слово “багатобарвна” та його новий переклад “многоцветная” та натисніть **OK** (мал. 6, 7, 8).

6. Перекладіть текст ще раз та впевніться у зміні перекладу (мал. 9).

7. Збережіть набраний і перекладений текст в одному документі. Виберіть в меню команду **Файл, Зберегти як**. У діалоговому вікні виберіть папку, де буде знаходитись документ, вкажіть ім’я документа та розширення “prg”.

8. Запустіть текстовий редактор **Word** та пересвідчіться, що система **Pragma** інтегрована з текстовим редактором. Ознайомтеся з пунктами меню **Pragma** та панеллю інструментів **Pragma** (мал. 10).

9. Уведіть текст, наведений у додатку та перекладіть окремі слова тексту. Виділіть слово та виберіть у меню команду *Pragma, Assistant*. У діалоговому вікні, яке з'явиться на екрані, перегляньте переклад цього слова.

10. Перекладіть увесь текст. Виберіть у меню команду *Pragma, Translation*. Впевніться, що форматування тексту збереглося.

11. Прослідкуйте за кольоровим забарвленням окремих слів та уточніть слова з альтернативним перекладом. Двічі натисніть правою кнопкою миші на слові, яке помічено зеленим кольором, та виберіть з кількох його варіантів більш прийнятний.

12. Складіть звіт, де проаналізуєте якість перекладу та дайте відповідь на контрольні запитання.

Контрольні запитання

1. З якою метою використовують комп'ютерний переклад документів?
2. Для яких текстів застосування комп'ютерного перекладу найбільш ефективно?
3. Назвіть переваги та недоліки комп'ютерного перекладу?
4. Які розрізняють основні підходи до комп'ютерного перекладу?
5. Які напрями перекладу, на ваш погляд, найбільш актуальні для України?
6. Які Ви знаєте системи комп'ютерного перекладу?
7. З яких компонентів складається система машинного перекладу Pragma?
8. З якими *Windows-додатками* працює програма Pragma?
9. Як відбувається переклад текстів у модулі Навігатор?
10. Як працювати у режимі Асистент?
11. Поясніть відмінності між системним словником і словником користувача?
12. Як поповнити словник користувача новими словами?